

DRIELUIK

1

'HERWINNEN VAN HET MAAT- SCHAPPELIJK VERTROUWEN IS CRUCIAAL'

De accountancy moet op de schop, vindt **Ada van der Veer**. Als voorzitter van de Monitoring Commissie Accountancy, die in januari haar eindrapport publiceerde, heeft zij dertig aanbevelingen voor het kabinet. Meer regels horen er niet bij. Systeemveranderingen en een fundamentele cultuurverandering wel. Commissarissen kunnen ook helpen.

Door Wilbert Geijtenbeek

Toen in de nasleep van de vorige economische crisis een aantal grote boekhoudschandalen aan het licht kwamen, werd in 2015 de Monitoring Commissie Accountancy (MCA) ingesteld. Deze commissie moest de geloofwaardigheid en het gezag van de accountants-sector helpen herstellen, nadat geconstateerd was dat de sector het publieke belang dat men dient uit het oog had verloren. In januari presenteerde de commissie haar eindrapport ‘Spiegel voor de accountancysector’. De commissie presenteert een tweezijdig beeld van de sector. Enerzijds zijn er belangrijke stappen in de goede richting gezet, stelt zij. Anderzijds kampen accountants met grote hardnekkige problemen. Zo voldoen te veel wettelijke controles van jaarrekeningen niet aan de eigen en externe kwaliteitstoetsen. Dat heeft te maken met de cultuur, met de werkwijze en met schadelijke prikkels die gangbaar zijn in de organisaties van accountants. Daarom wil de MCA dat de cultuur van de sector verandert en ruimte biedt voor meer professionaliteit, meer zuiverheid in klantrelaties en belangen en dat er meer oog is voor het grote plaatje bij het uitvoeren van audits. In totaal stelt de commissie in haar rapport dertig maatregelen voor. De Commissie Toezicht Accountancysector, die een blik op de hele controleketen heeft geworpen en daarvan enkele weken na de MCA verslag deed, deelt een groot deel van de aanbevelingen. Dat Ada van der Veer deze commissie vijf jaar heeft voorgezeten, is niet vreemd. Met meer dan twee decennia aan bancaire bestuurderservaring is zij goed bekend in de financiële sector. Zij heeft toezichthoudende functies bij zowel private – DeGiro, Arcadis Nederland, LeasePlan Corporation, Fortis Bank Nederland – als publieke organisaties, zoals Alliander en de NPO. Ook is ze bestuurder bij beschermingsstichtingen van beursfondsen als Fugro en Nedap. Als commissaris heeft zij in menig auditcommissie gezeten, ook al maakt ze tegenwoordig ook deel uit van benoemings- en remuneratiecommissies. Logisch, zo stelt ze: ‘Goed leiderschap is bepalend voor de cultuur en het gedrag in de organisatie.’ Het rapport legt de nadruk op het publieke belang dat accountants dienen en de daarvoor noodzakelijke kwaliteitsverhoging en cultuurverandering in de accountancy. Om die te bewerkstelligen, is de beurt nu aan minister Wopke Hoekstra van Financiën, die – als

het aan de MCA ligt – ook een nieuw onafhankelijk monitoren en adviserend orgaan mag optuigen, dat naast intensiever toezicht door de AFM de druk op de ketel van de accountantsfirma’s houdt. *Goed Bestuur & Toezicht* sprak met voorzitter Ada van der Veer over wat commissarissen en toezichthouders over hun auditcollega’s moeten weten.

Met het rapport komt een eind aan vijf jaar voorzitterschap van de monitoring-commissie. Hoe kijkt u daarop terug?

‘Met veel plezier – het is een maatschappelijk zeer relevante en een intellectuele uitdaging geweest, waarbij veel stakeholders betrokken zijn. Met de commissie hebben wij zowel de sector als de buitenwereld inzicht kunnen geven in de onderliggende complexiteit en knelpunten van de accountantssector. We hebben het debat aangezwengeld en zelfreflectie in de sector gestimuleerd. Daarnaast hebben we aanbevelingen gedaan om de noodzakelijke veranderingen daadwerkelijk te realiseren.’

Hoe staat de accountancy er volgens u voor?

‘Beter dan vijf jaar geleden. De verandering is merkbaar aan de *tone at the top* – de beslissers in de accountants-sector herkennen de problemen en nemen maatregelen. Het kwaliteitsbewustzijn is verstevigd, de cultuur is aan het veranderen. Accountants besteden bijvoorbeeld meer tijd aan hun controleopdrachten en ook de partnerbetrokkenheid is veel hoger.’

In uw eindrapport heeft u het tegelijkertijd over hardnekkige problemen die ook na vijf jaar nog bestaan. Wat maakt de uitdagingen van de sector zo hardnekkig?

‘We hebben geconstateerd dat de fundamentele vraagstukken door de sector helaas nog onvoldoende zijn geadresseerd. Het publieke belang dat accountants

dienen prevaleert onvoldoende boven het klantbelang en het commerciële belang. De noodzakelijke kwaliteitsverhoging en daadwerkelijke cultuurverandering zijn dan ook nog niet voldoende gerealiseerd. Om een voorbeeld te geven: uit de toetsingen die toezichthouders en de accountancyfirma's zelf doen van het eigen werk, blijkt dat minimaal 30 procent van de uitgevoerde boekencontroles niet voldoen aan het door de wet vereiste kwaliteitsniveau. Die score is onacceptabel – niemand zou een chirurg inschakelen die 30 procent onvoldoendes scoort. Tot nu toe is de standaard aanpak van een dergelijk kwaliteitsprobleem binnen de sector om meer compliancegericht te werken. De MCA constateert echter dat er te veel sprake is van vakjes afvinken terwijl de cruciale professionele oordeelsvorming die bij een controle hoort, in het gedrang komt.'

Wat heeft de sector dan wel nodig?

'Om een omslag te realiseren, is een fundamentele cultuurverandering nodig. We zijn blij dat we verbeteringen constateren in de cultuur van de sector, maar in ons beeld kan er geen blijvende cultuurverandering plaatsvinden zonder structuurverandering. Door de structuren te veranderen kun je de verbeteringen verankeren. Nu kunnen de veranderingen die ik noemde nog worden teruggedraaid. Voor ons is het belangrijk dat de maatregelen onomkeerbaar worden. Zo pleiten we bijvoorbeeld voor aanpassingen bij de samenloop van audit en advies, voor meer en intensiever toezicht, voor een steviger rol bij fraudedetectie, en voor een vlieguren criterium – immers, net als piloten die een jaarlijks aantal vlieguren moeten maken, mag je van een accountantskantoor een minimaal aantal van tien wettelijke controles per jaar verwachten om het vereiste kwaliteitsniveau zeker te stellen.'

Welke boodschap wilt u aan commissarissen meegeven?

'De accountant zorgt voor de nodige checks en balances in het governance proces. De externe accountant is een belangrijke bron van informatie voor de Raad van

Commissarissen. Elke commissaris mag blij zijn met een accountant die werk van hoge kwaliteit levert. De accountant kan veel dieper de organisatie in dan een commissaris. Mijn advies aan commissarissen is dan ook: stel de accountant kritische vragen, doorgrond zijn bevindingen. Is het bestuur daadwerkelijk in control en waarop baseert u dat? Wat is uw indruk van de *tone at the top*? Staan de risico's goed op het netvlies van het management, ook de fraude- en compliancerisico's? En in deze crisistijd: hoe is de continuïteit volgens u nu werkelijk gescreend? Ga daarover met open vizier een diepgaande dialoog aan met de accountant die verder gaat dan de managementletter en het accountantsverslag. Zorg ook voor een veilige omgeving voor de accountant om te zeggen wat hij vindt.'

Wat kunnen commissarissen doen om de cultuurverandering bij accountantsorganisaties te stimuleren?

'Commissarissen kunnen de juiste vragen stellen over het werk van de accountants zelf. Neem hun bevindingen serieus en spreek de Raad van Bestuur erop aan, ook als die de kritiek anders ziet. Kijk ook kritisch naar de samenstelling van het team. Welke expertise is er in het team over de bedrijfsactiviteiten, de markt, digitale ontwikkelingen, duurzaamheid, fraude en compliance met wet- en regelgeving? Vraag naar hun focus: welke risico's zien zij bij de organisatie en hoe gaan zij daarmee om? En vraag de accountant naar zijn interne kwaliteitsborging. Immers, elke opdracht moet door een interne kwaliteitsbeoordelaar bij het accountantskantoor onafhankelijk beoordeeld worden. Door daarnaar te vragen, krijg je als commissaris een beeld van hoezeer de accountant in staat is de controle met voldoende kwaliteit uit te voeren. Staar je bovendien niet blind op de prijs van de audit. Belangrijker is het aantal uren dat de accountant besteedt, het niveau van de personen die de controle doen, en de diepgang en dekking van de auditaanpak. Vraag dus of het om een partner gaat, of om een jonge auditor die de taken uitvoert. En passen de uren daarvan bij wat is aangeboden? Vraag om uitleg als er een nieuw team op de opdracht wordt gezet. Dat alles komt de kwaliteit ten goede.'

Voor beursgenoteerde ondernemingen en overige organisaties van openbaar belang is de keuze beperkt tot de Big Four, BDO en Mazars. Hoe zou die markt vergroot kunnen worden?

‘Naar omzet gemeten zijn de Big Four goed voor 96 procent van dat marktsegment. Dat is voor commissarissen een groot probleem, zo merkten wij bij onze gesprekken. Er is daardoor weinig keuze en marktwerking. Door het feit dat accountants ook als adviseur actief zijn, is de verplichte roulatie van accountants na acht jaar in de praktijk een grote uitdaging. De afroterende accountant mag niet aanbieden, minimaal één andere wil liever advies geven dus die biedt niet aan. Dan resteren er veelal maar één of twee offerende partijen. Dat vinden wij een ongewenste situatie. Wij pleiten ervoor te experimenteren met een ingroei-model voor kleinere accountantsfirma's, en voor alternatieve relaties tussen opdrachtgever en accountants. Denk bijvoorbeeld aan gezamenlijke audits waarbij twee accountantskantoren zijn betrokken, of het werken met intermediairs tussen meerdere opdrachtgevers tezamen en de opdrachtnemer in, bijvoorbeeld in het publieke domein.’

Welk standpunt neemt u in de discussie in over de combinatie van de controlerol en de adviesrol van accountantsfirma's als de Big Four, BDO en Mazars?

‘Advies is een commerciële aangelegenheid, de audit is een maatschappelijke, wettelijk verankerde opdracht. De wenselijkheid dat accountants in hun organisatie controle en advies combineren, staat al veertig jaar ter discussie. Dat is nu niet veranderd. Wat de laatste jaren wel anders is, is dat de grote vier accountantsfirma's de bulk van hun omzet met advies draaien. In 2008 lag het wereldwijde omzetaandeel van audits nog op 52 procent van het totaal. Nu, tien jaar later, liggen de verhoudingen op 35 procent audit en 65 procent advies. Het is algemeen bekend dat de grote accountantskantoren met advies meer winst maken dan met audits. We willen de cultuur van de audit duurzaam veranderen,

om daarbij focus te houden op het publieke belang van de kwaliteit van controles. Daarom pleiten we ervoor, net als de Britse accountancywaakhond Financial Reporting Council, om de auditpoot financieel af te scheiden van de adviespoot: ring-fencing dus. Dat vermindert de invloed van mogelijk schadelijke prikkels van commerciële adviespoten op de wettelijke auditactiviteiten, ter borging van kwaliteit en de onafhankelijke rol van audit. En ter voorkoming van commerciële beïnvloeding en mogelijk hoge druk om kwaliteitsinvesteringen in mensen en systemen te beperken ten gunste van meer winst voor partners. Daarbij pleiten we ook voor een gezonde balans, met een buffervermogen voor de accountingactiviteiten. Daar zou je als commissaris naar kunnen vragen als je met een accountant in zee gaat: is jullie eigen accountantsentiteit waarmee we zaken doen wel solvabel genoeg? Immers, anders wil ik geen zaken met je doen. Dat gebeurt in de accountantswereld zelden tot nooit. Partners zijn gewend jaarlijks de winst af te romen en nauwelijks reserves op te bouwen. De financiële weerbaarheid van de controletakken van de Big Four is bovendien belangrijk. En er is een maatschappelijk belang: het is onwenselijk dat de controletak van een van de Grote Vier omvalt, want dat maakt de keus voor een accountant nog beperkter.’

De MCA adviseert de minister een nieuw onafhankelijk monitorend orgaan op de accountantssector in te stellen. Zou u daar zelf zitting in willen nemen?

Lachend: ‘Ik heb mijn bijdrage geleverd. Ik heb dit met buitengewoon plezier gedaan. Nu moet de sector doorpakken. En het is nodig dat de wetgever afdoende maatregelen neemt om het publieke belang en de noodzakelijke kwaliteit bij de wettelijke controles te borgen en ook druk op de ketel blijft zetten. Dit alles met als doel het herwinnen van het maatschappelijk vertrouwen.’

Het rapport ‘Spiegel voor de accountancysector’ is na te lezen op: www.monitoringaccountancy.nl